

Bertha Puhmneeko.

Latviešu teātra

māte

Tēvs - Fricis Mihelsons bija muižas strādnieks, kurš aiz arkla staigādams, pats bija iemācījies lasīt, bet, vagas galā zirgus pūtinādams, uz arkla uzlikto rakstīto tēvreizi, viņš bija mēģinājis tāpat pārrakstīt.

Muižkungs ievēroja zinātkāro jaunekli, palīdzēja viņam tikt pie grāmatām un iemācīja vācu valodu.

Laikam ritot, Fricis Mihelsons sāka strādāt Skrīveros par pastnieku. Tai laikā satiksme ar Rīgu bija tikai ar pasta zirgiem, tāpēc, kopā ar pastu, viņš vadāja dažādus kungus. Vienreiz kāds no kungiem piedāvāja Fricim pāriet darbā par priekšstrādnieku uz dzelzceļa, viņš piekrita. Krietni strādādams un mācīdamies, Fricis kļuva par ceļa meistar.

Kur vien bija darbs - viņš visur pielika savu roku, un nevairījās ne no viena sabiedriskā pasākuma pagastā.

Māte - Natālija Fridrihsone bija Mazās Ģildes cunftmeistara, dzirnavnieka meita. Ļoti labsirdīga un strādīga, stingra ģimenes tradīciju glabātāja - īsts mātes mīlestības iemiesojums.

Viņas dziedātās brīnumdaiļās tautas melodijas un sirsnība nekad neielaida Mihelsonu mājiņā skumjas un garlaicību.

Abi vecāki bija mazturīgi, bet enerģiski darba cilvēki, kuri neatlaidīgi, ar lielām pūlēm un rūpēm, nezaudējot dzīvesprieku, savu dzīvi veidoja paši.

Ilgu laiku Berta bija savu vecāku vienīgais bērns. Viņas sabiedrotie un domu biedri bija skaistā daba, tuvā tautas dzīve un mātes dziedātās tautas dziesmas. Nākamā lielā teātra māksliniece – latviešu tautas māte ar laimīgām acīm auga vienatnē un savvaļā.

Tikai pēc vienpadsmit gadiem viņas mātei piedzima dēls, kurš, tāpat kā māsa, kļuva par vienu no izcilākajiem latviešu aktieriem – Aleksandru Mihelsonu.

Līdz piektajam dzīves gadam Berta auga Aizkrauklē, bet tēvam kā ceļa meistaram bija jāpārceļas uz Koknesi un visa ģimene pārbrauca uz jauno mājvietu, kur Mihelsonu ģimene dzīvoja savā mājiņā Pērses upes krastā.

Elizabetes skola bija tikai lauku pirmskola, bet Mihelsoni savai meita gribēja dot plašāku izglītību un Berta iestājās Martas meitu skolā Rīgā.

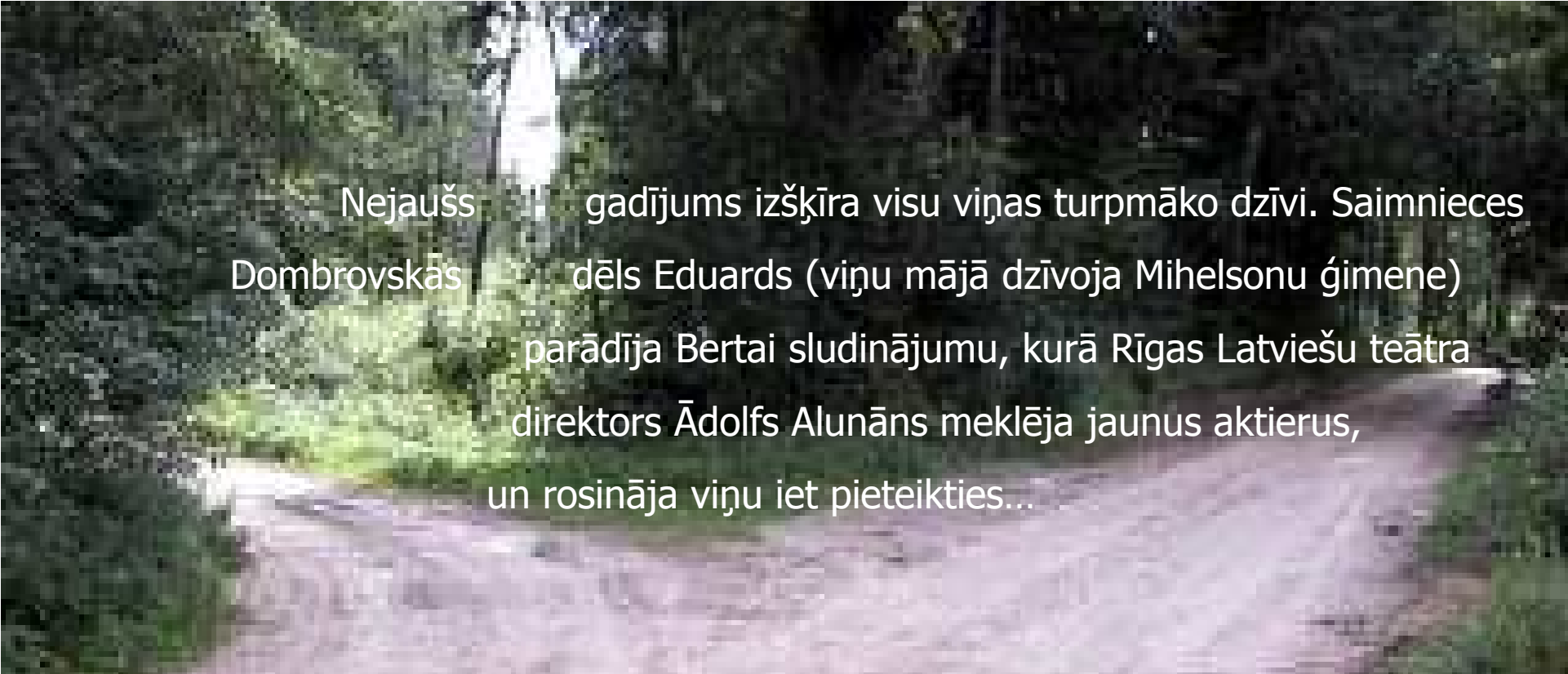
Šai skolā savas meitas sūtīja galvenokārt mazturīgie, latvieši lai viņas sagatavotos praktiskam darbam veikalos un kantoros.

Martas skolā Berta Rozālija mācījās sešus gadus, dzīvoja Rīgā pie mātes radiem un katras nedēļas beigās brauca pie vecākiem uz Koknesi.

Tad tēvs smagi saslima un ģimenes materiālais stāvoklis kļuva grūtāks.
Tālāk mācīties vairs nebija līdzekļu un 17 gadus veco meiteni, kura skolā
bija apguvusi šūšanas prasmi, māte aizveda uz vācu ģimeni Vecrīgā, kas
meklēja saimniecības vadītāju un šūšanas darbu pratēju.
Nelaimējās – bija pieņemta cita...

Ar kādas paziņas palīdzību Berta, beidzot, dabūja darbu baltveļas
veikalā. Sākumā viņa šuva veļu, tad - sieviešu virsdrēbes.
Šūt viņa turpināja vēl tad, kad jau bija pazīstama aktrise.

Nejaušs gadījums izšķīra visu viņas turpmāko dzīvi. Saimnieces Dombrovskās dēls Eduards (viņu mājā dzīvoja Mihelsonu ģimene) parādīja Bertai sludinājumu, kurā Rīgas Latviešu teātra direktors Ādolfs Alunāns meklēja jaunus aktierus, un rosināja viņu iet pieteikties...

Par teātra spēlēšanu viņa nekad nebija domājusi un nu tik pēkšņi jāizšķiras...

Pirmo reizi ar teātri, taisnību sakot ar teātra literatūru, Berta Mihelsone bija sastapusies Kokneses muižas Elizabetes skolā, kur viņa kāri bija izlasījusi krāmos atrasto Fr. Veinberga ludziņu „Lakstīgala un mātes meita” un tā uzzinājusi ko nozīmē runāšana uz skatuves personās.

Saņēmusi drosmi, mazrunīgā meitene tomēr
ieradās pie Ādolfa Alunāna.

nāns bija saķildojies ar teātra sievieti,
tāpēc trupā bija palikušas tikai dažas
un Bertai Rozālijai radās izredzes iegūt

Stāsta Berta Rūmniece

Rīgas Latviešu biedrība 19.-20. gs. mijā

Ādolfs Alunāns ieskatījies apaļīgajā Bertā Mihelsonē un neapstrīdami pateicis, ka jaunpienācējai tūliņ būs jātēlo veco sieviešu lomas, jo teātrim tobrīd visvairāk trūcis tieši šo lomu tēlotāju.

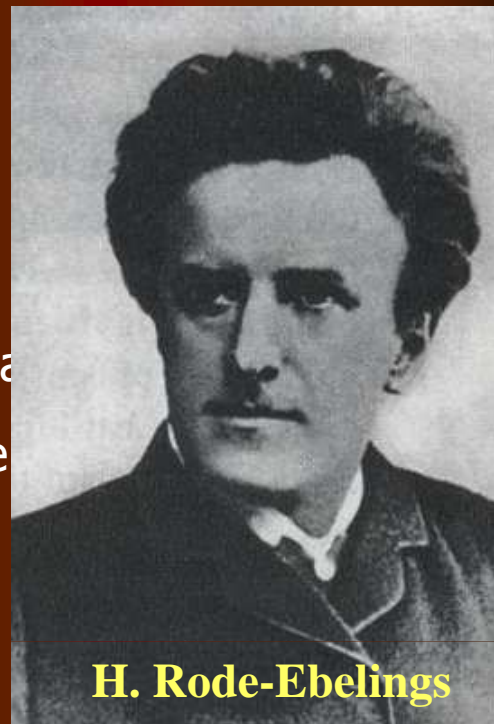

Pēc tai laikā teātrī pastāvošās tradīcijas - pieņemt latviski skanošus pseidonīmus, bez kādas prasīšanas, Ādolfs Alunāns Bertu Mihelsoni pārkrustīja par Bertu Graudiņu.

J. Duburs

s Graudiņas pirmā loma
iešu teātrī bija kalpone
„Piltenieks Rīgā”.

H. Rode-Ebelings

Viņas skatuves talants uzplauka tikai H. Rodes-Ebelinga (1885.-1893.)
un J. Dubura(1893.-1908.) teātra vadīšanas laikā.

Tad uzlabojās arī aktieru materiālais stāvoklis. Berta Graudiņa sāka
saņemt 25 rbļ. mēnesī un turklāt vēl honorāru. Varēja sākt domāt par šuvējas
darba atmešanu.

1890. gadā, 25 gadu vecumā, Berta Graudiņa apprecējās ar Rīgas Latviešu teātra tenoru un mazo lomu tēlotāju Kārli Rūmnieku.

Šī laulība bija svētīta ar bērniem – māksliniecei piedzima deviņi bērni (Rūmnieces vecmāmiņai bija 13), kurus viņa pati savām rokām izauklēja un audzināja. Par bērniem viņa gādāja nemitīgi, visu labāko atdodot saviem mīļajiem, bieži pati palikdama tukšām rokām.

Tomēr izdzīvoja tikai pieci: virsnieks un zīmētājs Jānis, dzelzceļa ierēdnis Arturs, mūziķis un ierēdnis Rūdolfs, ierēdne Elizabete un jaunāka meita Keta.

Tas atradās Amatnieku palīdzības biedrības telpās
Lāčplēša (toreiz Romānova) ielā 25.

Jauno Rīgas teātri atklāja 1908. gada 7. septembrī, ar R. Blaumaņa
lugu "Indrāni", Jēkaba Dubura režijā.

Aleksis Mierlauks - Indrānu tēvs

Indrānu māte

Bertas Rūmnieces talanta oriģinalitāte un savdabīgums
visspilgtāk izpaudās latviešu autoru

R. Blaumaņa, A. Brigaderes,
Raiņa un Aspazijas lugās

Māksliniece nekur nejutās tik brīvi kā zemnieku sētā vai strādnieku ģimenes

Vecā māte
A. Brigadere "Sprīdītis"

šaurajā mājiņā, kur valdīja trūkums, bet sildīja sirds siltums.

Vešeriene
R. Blaumaņa "Ugunī"

Bertai Rūmniecei padevās arī sīkpilsoņu
madāmiņu atveidojumi. Viņa trāpīgi
prata akcentēt šo tēlu negatīvās īpašības.

Tikai vienu reizi Berta Rūmniece tēloja karalieni, bet tik neveiksmīgi, ka brālim
Aleksandram Mihelsonam nācās mūsu aizstāvēt pret nežēlīgajiem kritikas
uzbrukumiem.

A. Brigadere
“Lielais loms”

Zīmīgi un pirmreizīgi bija Bertas Rūmnieces
radītie tēli:

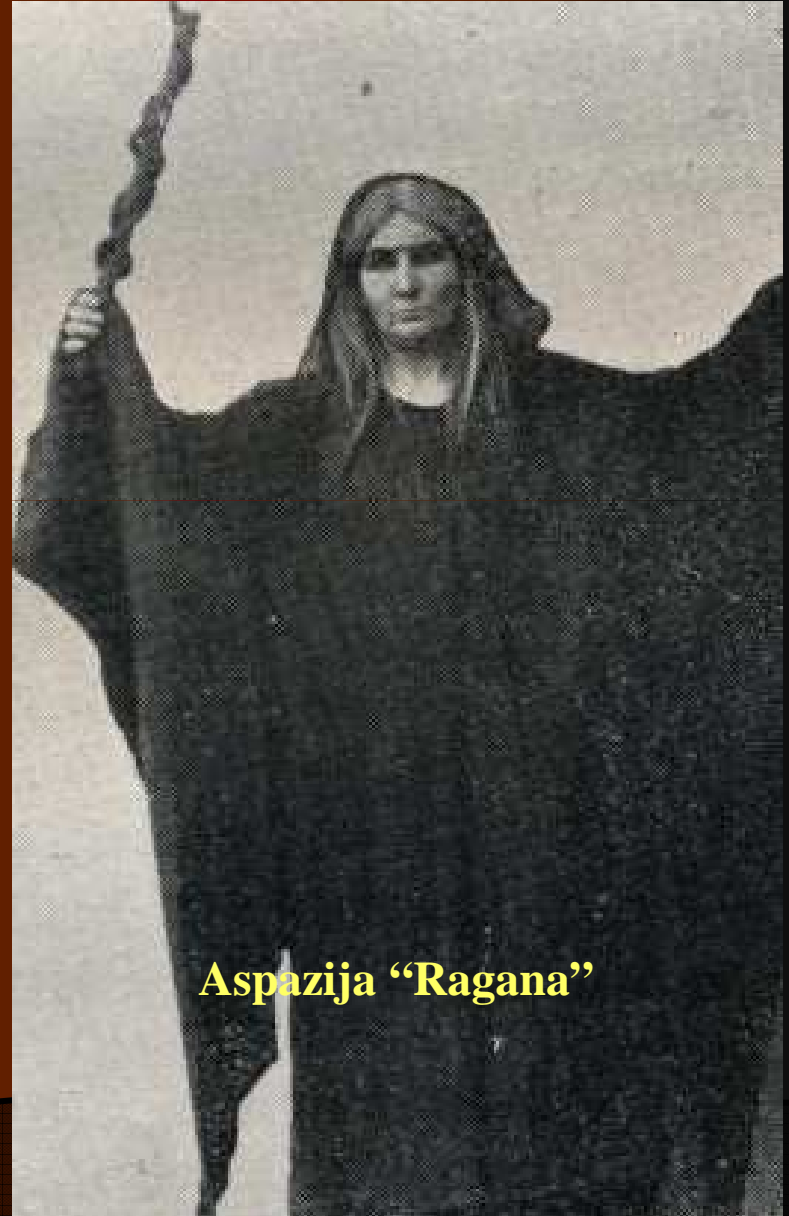
Orta „Pūt, vējiņi”,

Tuše „Indulis un Ārija” ,
ragana “Uguns un nakts”.

*“Katra vismazākā lomīņa Raiņa lugā ir to vērts, nav tukša –
mēs bijām un esam pacilāti, ja mums tā laime viņa lugā tēlot”*
savos atmiņu fragmentos rakstīja Berta Rūmniece.

Dekorāciju mets Raiņa “Spēlēju, dancoju”

Aspazijas lugās viņas tēlojumi ieguva skarbi
romantisku pasakainību un dzejiskumu

Aspazija "Ragana"

1909. gada 7. maijā Berta Rūmniece **pirmā** no latviešu aktrisēm svinēja savas nepārtrauktas teātra darbības **25 gadu** jubileju.

Jaunajā Rīgas teātrī bija nostrādāti septiņi ražīga darba gadi...

Pienāca 1915. gads.

Jaunu lugu goda dienai māksliniece nevēreja sagatavot un bija jāsamierinās ar jau agrāk izrādīto M. Gorkija lugas „Dibenā” pārstudējumu.

Pēc izrādes presē lasām: *“Loma nav liela, bet jubilāre šo cietēju, šo dzīves pabērnu tēloja ar tādu šausmīgu iekšēju dramatisku pārdzīvojumu, ka pār skatītāju ciešanu un miršanas skatos pārgāja šalkas...”*

Kara dēļ 1915. gadā Jauno Rīgas teātri likvidēja.
Berta Rūmniece ar saviem tuvākajiem kolēģiem
aizbrauca uz Pēterpili.

Viņa nevarēja un nevarēja iedzīvoties svešajos
dzīves apstākļos un tautā. Liels šķērslis bija arī
nepilnīgās valodas zināšanas...

Prieku sniedza vienīgi izrādes, kuras katru nedēļu Krievijas galvaspilsētas mazajās
zālītēs rīkoja aktieri. Tās pastāvīgi bija stāvgrūdām pilnas un trīs darba gadi
Pēterpils latviešu teātrī (1915.-1918.) pagāja samērā ātri...

Smagajos bēgļu ceļos devās arī Kārlis Rūmnieks ar bērniem un Bertas māti, kas sirmā vecumā bija devusies līdz ģimenei.

Pēc ilgiem un nogurdinošiem ceļojumiem viņi nokļuva Harkovā, kur māmuļas spēki bija galā un viņa aizgāja mūža mierā. 🗨️

Dzimtenē neatgriezās arī Bertas Rūmnieces vīrs Kārlis.

Viņš savas dzīves gaitas beidza Maskavā.

Ciešot badu un pārdzīvojot dažādas likstas, Krievijā pagāja četri klaiņojumu gadi.

Tikai 1919. gada sākumā, Berta Rūmniece atgriezās Rīgā.

Pēdējos darba gadus
(no 1919.gada) māksliniece
pavadīja Nacionālajā un
Drāmas teātrī.

Nenogurstošā Berta Rūmniece bija teātra košums un viens no psiholoģiskā teātra spēcīgākajiem pīlāriem. Te viņa meistarīgi, ar lielu sirds siltumu, atkal izdzīvoja savas iemīlotās lomas latviešu dramaturģijas klasikā.

Amužņa
ap 1951. gadu

Kaspars - Žanis Katlaps

Skan brāļu Kaudzišu romāna
“Mērnieku laiki” 1951. gada
radiouzveduma fragments

Arī krievu un cittautu dramaturgu izcilāko darbu iestudējumos neapšaubāmi spoža ir Bertas Rūmnieces atveidoto tēlu galerija

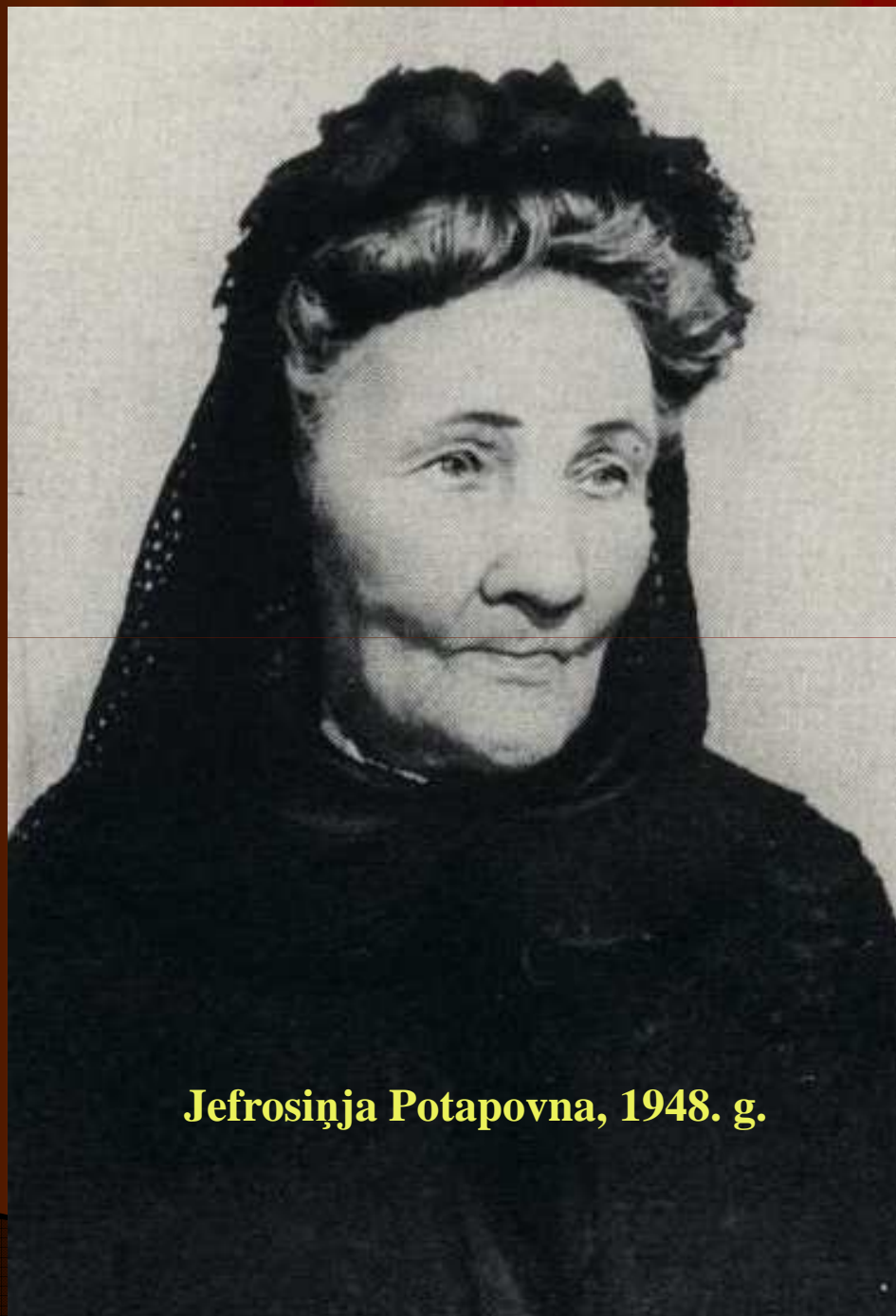
Aleksandra Ostrovska "Belugina precības",

Belugins – Aleksis Mierlauks

viņa sieva – Berta Rūmniece, 1928. g.

Jefrosiņa Potapovna, 1948. g.

A. Ostrovska "Līgava bez pūra",

Edgara Rozanova
"Ogļraktuves"

Likele

Henriha Ibsena "Leļļu nams".

Anne Marija – Berta Rūmniece
Nora – Velta Līne, 1950

The background image shows a grand, ornate theater lobby. On the left, a staircase with a red carpet and a decorative wrought-iron railing leads upwards. The ceiling is high and features a complex grid of decorative panels. Several large, multi-tiered chandeliers with glowing lights are positioned throughout the space. The walls are light-colored with classical architectural details like columns and pilasters. The overall atmosphere is one of elegance and historical grandeur.

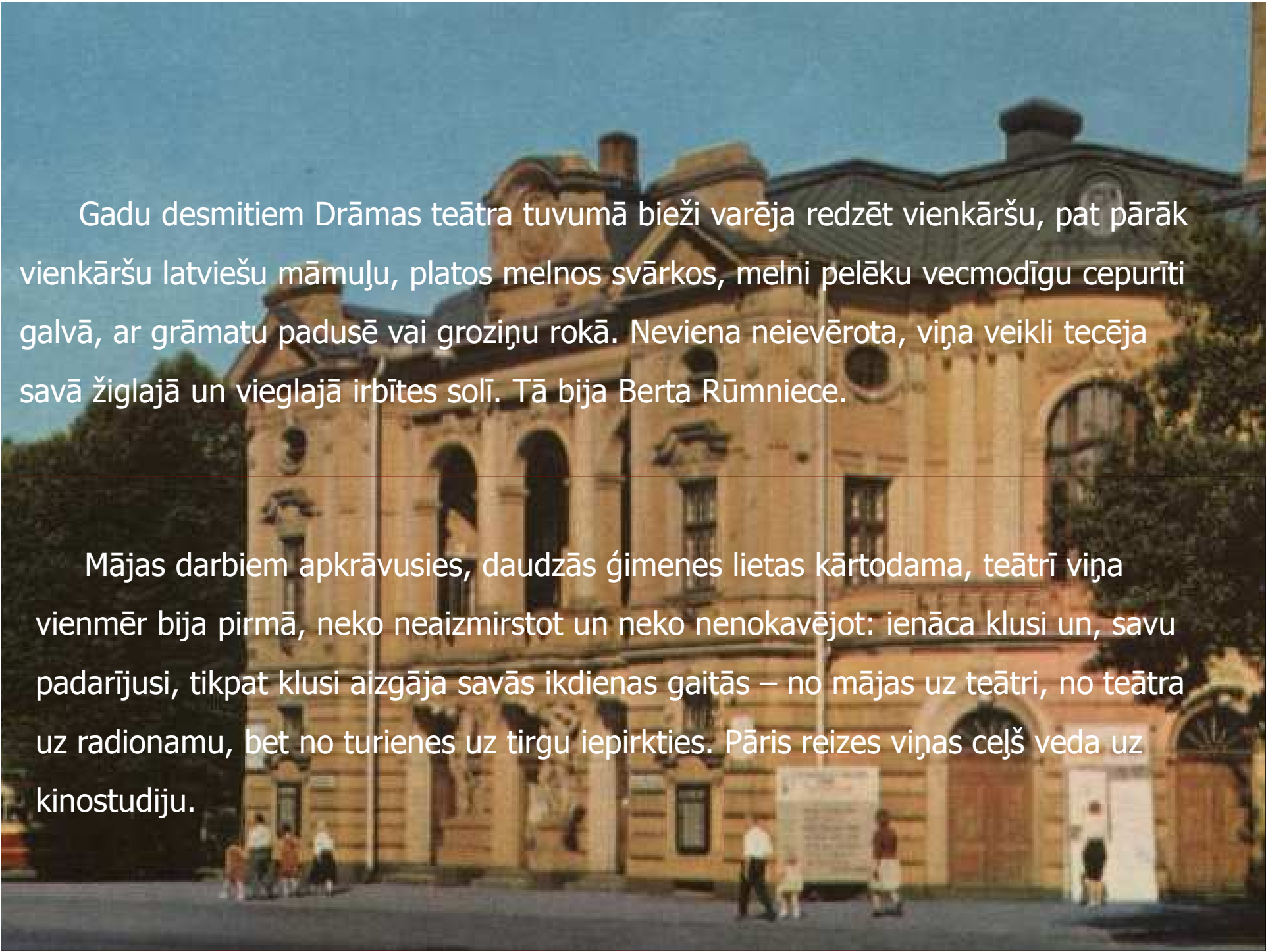
Teātrī Bertu Rūmnieci vienmēr varēja redzēt ar grāmatu rokā.
Tas nebija lomu eksemplārs, bet īsti pabieza grāmata.

Ar lasīšanu viņa aizrāvās jau tad, kad Koknesē šķirstīja tēva
iesietos avīžu komplektus.

Braucot viesizrādēs, aktrisi reti varēja sastapt tur rīkotajās viesībās, viņa
vairījās no suminājumiem, bet katru brīvu brīdi viņa dzīvoja grāmatu pasaulē.

Tikpat karsti kā grāmatas māksliniece mīlēja vēl divas lietas pasaulē – savu
ģimeni un teātri.

Teātra vēsturē nav piemēra, kad aktrise, kura no rīta dzemdējusi, vakarā
pedalās izrādē. Berta Rūmniece pedalījās.

Gadu desmitiem Drāmas teātra tuvumā bieži varēja redzēt vienkāršu, pat pārāk vienkāršu latviešu māmuļu, platos melnos svārkos, melni pelēku vecmodīgu cepurīti galvā, ar grāmatu padusē vai groziņu rokā. Neviena neievērota, viņa veikli tecēja savā žiglajā un vieglajā irbītes solī. Tā bija Berta Rūmniece.

Mājas darbiem apkrāvusies, daudzās ģimenes lietas kārtodama, teātrī viņa vienmēr bija pirmā, neko neaizmirstot un neko nenokavējot: ienāca klusi un, savu padarījusi, tikpat klusi aizgāja savās ikdienas gaitās – no mājas uz teātri, no teātra uz radionamu, bet no turienes uz tirgu iepirkties. Pāris reizes viņas ceļš veda uz kinostudiju.

1920. gadā režisors V. Segliņš uzņēma **pirmo latviešu mākslas filmu "Es karā aiziedams"** (20 min.).

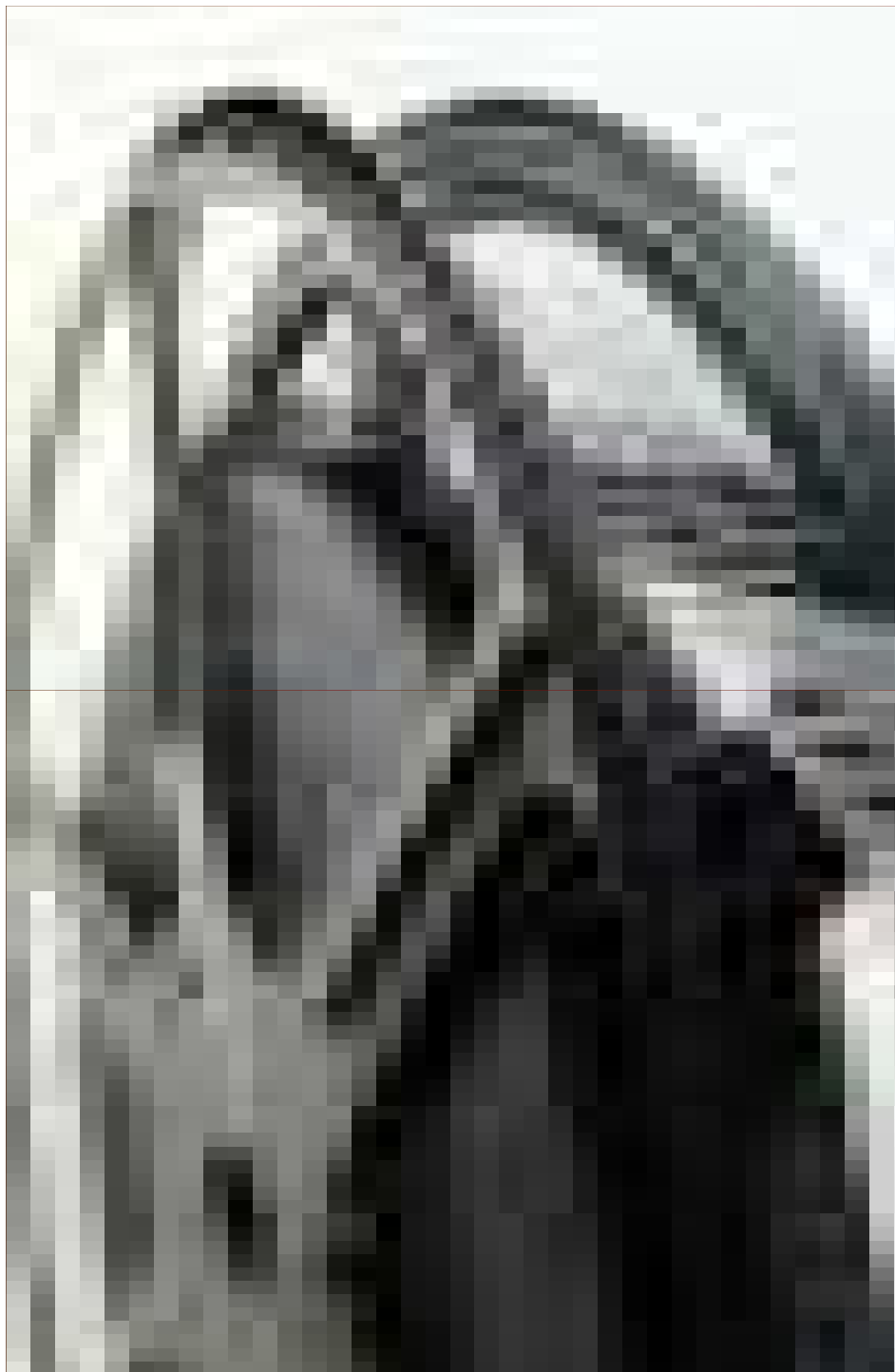
Māte - Berta Rūmniece.

Arī 1947.gadā Rīgas kinostudijas mākslas filmā “**Mājup ar uzvaru**”

Bertai Rūmniecei tika uzticēta epizodiska loma.

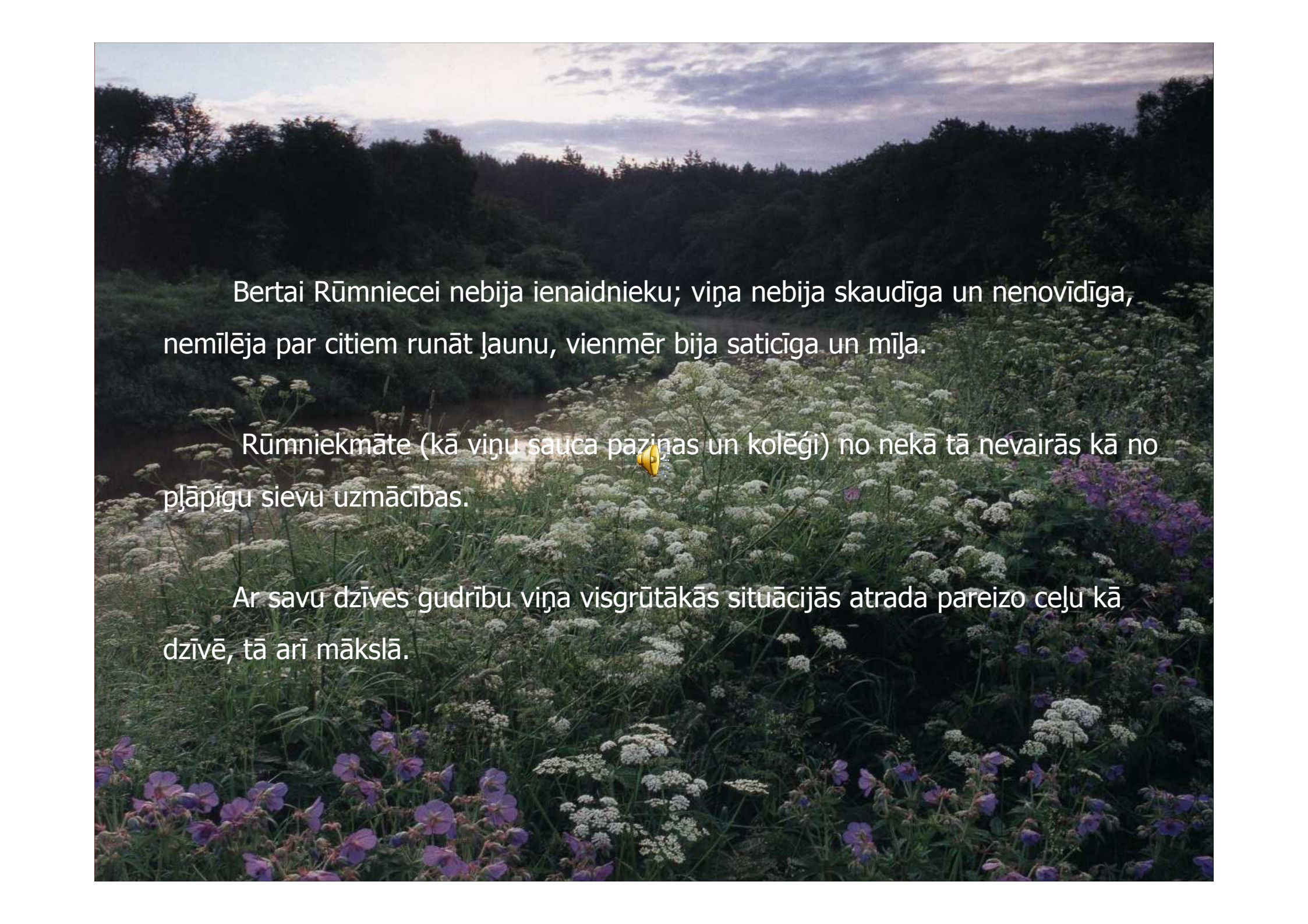

Vecenīte ar žagaru nastu

*“... kad uzņemšanas laukumā
bija Berta Rūmniece, ne režisors,
ne operators neizteica nekādus
aizrādījumus, jo saprata – viņu
priekšā ir liela aktrise.”*

Velta Līne

Bertai Rūmniecei nebija ienaidnieku; viņa nebija skaudīga un nenovīdīga, nemīlēja par citiem runāt ļaunu, vienmēr bija saticīga un mīļa.

Rūmniekmāte (kā viņu sauca paziņas un kolēģi) no nekā tā nevairās kā no plāpīgu sievu uzmācības.

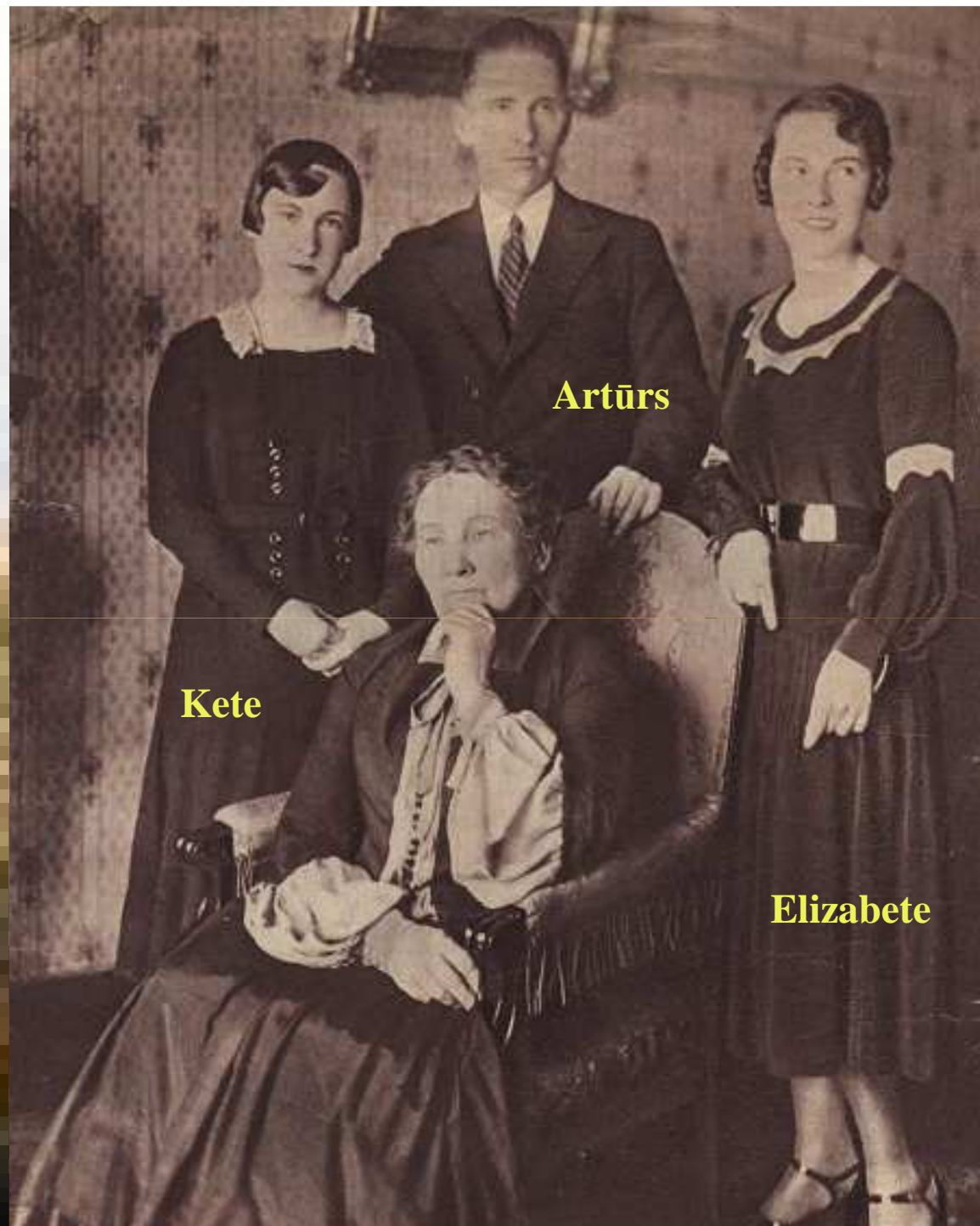
Ar savu dzīves gudrību viņa visgrūtākās situācijās atrada pareizo ceļu kā dzīvē, tā arī mākslā.

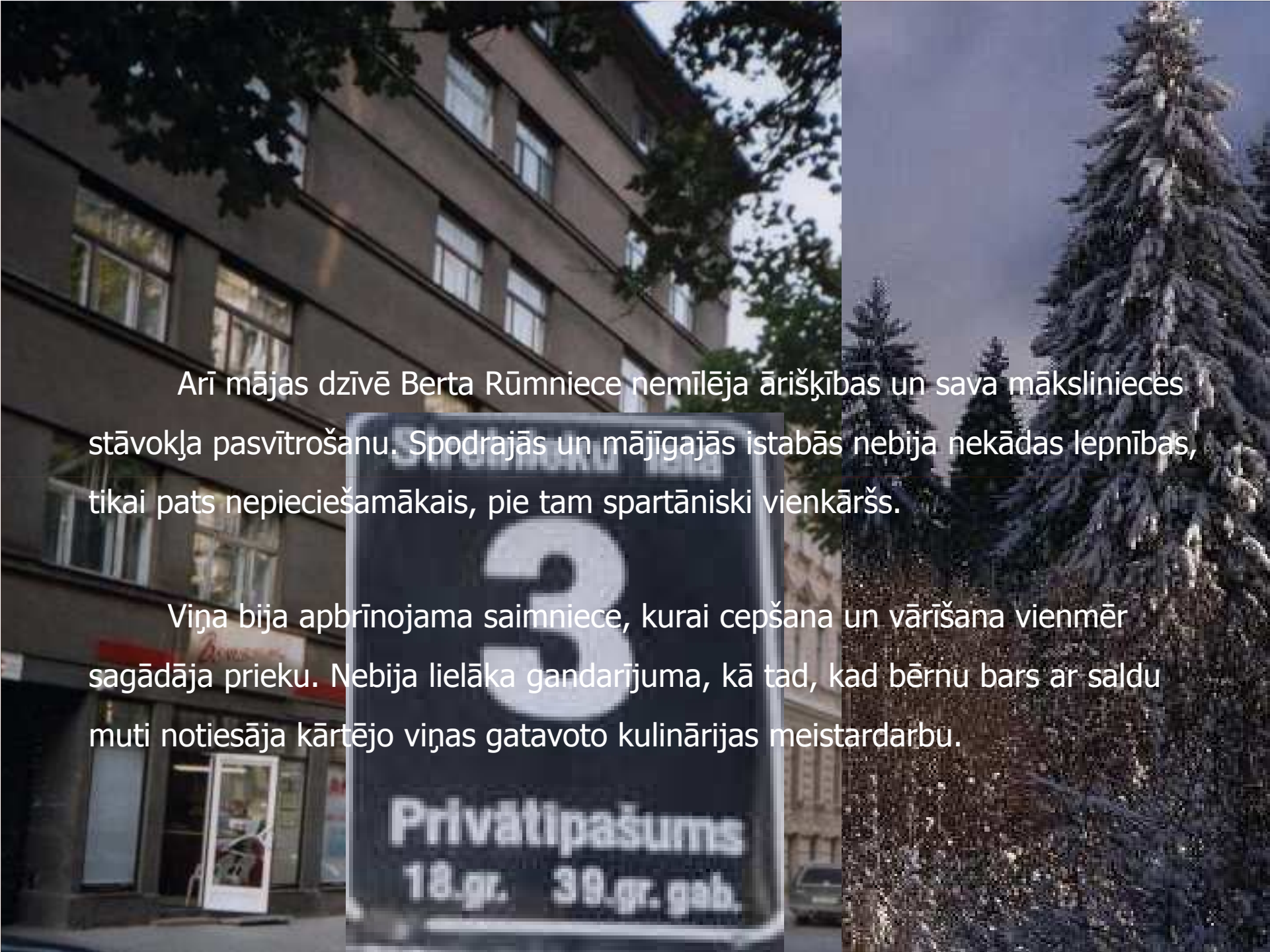

Berta Rūmniece nebija sabiedrības dāma, kura cenšas spīdēt, ejot ciemos vai uzņemot viesus pie sevis. Aktrises slava viņu nesaistīja un pēc sabiedriskās dzīves spožuma viņa neilgojās. No oficiālajām pieņemšanām viņa steidzās pazust pēc iespējas drīzāk.

Viņa netiecās pēc greznuma un dārgām tualetēm. Labāko drēbju gabaliņu pašizliedzīgā māte atdeva daudzajiem bērniem, bet pati iztika ar to, kas nu katru reizi bija...

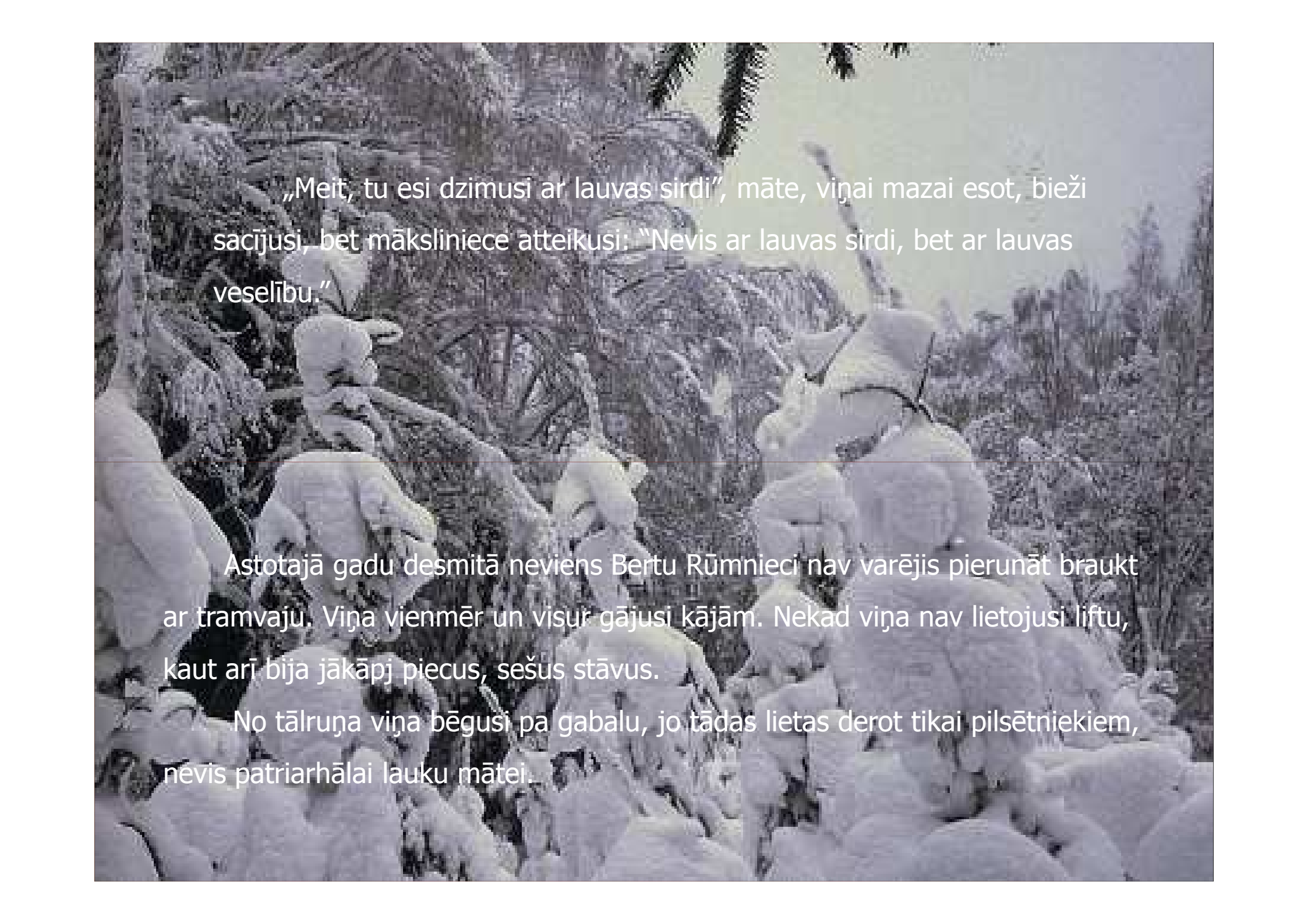
Bērnu dēļ viņa darīja visu.
Reiz, lai dabūtu dēlam vietu,
Rūmniece lugas vidū, kad viņai
vienā cēlienā nav bijis jāiet uz
skatuvi, ātri atgrimējās un pa
galvu pa kaklu aizsteidzas uz
iestādi parunāt ar priekšnieku.
Tad bija atkal atpakaļ un
spēlēja tālāk.

Arī mājas dzīvē Berta Rūmniece nemīlēja ārišķības un sava mākslinieces stāvokļa pasvītrosānu. Spodrajās un mājīgajās istabās nebija nekādas lepņības, tikai pats nepieciešamākais, pie tam spartāniski vienkāršs.

Viņa bija apbrīnojama saimniece, kurai cepšana un vārīšana vienmēr sagādāja prieku. Nebija lielāka gandarījuma, kā tad, kad bērnu bars ar saldu muti notiesāja kārtējo viņas gatavoto kulinārijas meistardarbu.

„Meit, tu esi dzimusi ar lauvas sirdi”, māte, viņai mazai esot, bieži sacījusi, bet māksliniece atteikusi: “Nevis ar lauvas sirdi, bet ar lauvas veselību.”

Astotajā gadu desmitā neviens Bertu Rūmnieci nav varējis pierunāt braukt ar tramvaju. Viņa vienmēr un visur gājusi kājām. Nekad viņa nav lietojusi liftu, kaut arī bija jākāpj piecus, sešus stāvus.

No tālruņa viņa bēgusi pa gabalu, jo tādas lietas derot tikai pilsētniekiem, nevis patriarhālai lauku mātei.

Berta Rūmniece bija dziļi reliģioza personība, kas augstāko ētisko kritēriju dzīvē un darbā meklēja saskarsmē ar cilvēkiem.

Bērnībā, pābraucot no Aizkraukles uz Koknesi, bijis liels negaiss ar pērkonu un zibeni. Mazā Berta Rozālija bija tā nobijusies, ka visu mūžu sajuta mistiskas bailes no dabas spēku varenības.

1950

usi miesu

u uz

*“Tu, latvju māte, mīlu sirdī dvesi,
Kā bērnu klēpī visu tautu nesi.”*

Latvija atvadījās no aktrises, zija
no mātes...

Šodien par aktrisi, kura dzīvē augstāk
par visu uzskatīja pienākumu pret darbu un
ģimeni, atgādina bareljefs Nacionālā teātra
foajē,

Latvijas Teātra Biedrības iedibinātā Bertas Rūmnieces prēmija

“Par labāko mātes lomas atveidojumu”.

*„Divu mūžu nedzīvošu, un
man negribētos, ka palieku
atmiņā kā viegla ākšte, bet
gan kā sirsnīga, dievbijīga
latviešu māte”*

Berta Rūmnieks.

*Vai šodien mēs atceramies
latviešu teātra māmuļu*

Bertu Rūmnieci ?

Atcerēsimies, ka Berta Rūmniece

- *pirmā no latviešu aktrisēm nosvinēja savas 25 un 50 gadu nepārtrauktas skatuves darbības jubilejas,*
- *pirmā no latviešu aktrisēm saņēma Darba Sarkanā Karoga ordeni,*
- *bija pirmā latviešu aktrise, kurai piešķīra LPSR Tautas skatuves mākslinieces goda nosaukumu.*

IZMANTOTIE AVOTI:

Literatūra :

- Rumniece B. **50 gadu darba svētkos.**- Rīga; [b.g.]
- Bērziņš, Arturs. **Berta Rūmniece – latvju teātra māte/** Arturs Bērziņš// Pazīstamas sejas/ Arturs Bērziņš.- Rīga: Mantinieka apgāds, 1944.- 33.-69. lpp.
- Liepiņš, Jānis. **Berta Rūmniece, mūžīgā** /Jānis Liepiņš// Cildenās dāmas/ Jānis Liepiņš.- Rīga: Preses nams, 1994.- 11.-26.lpp.
- Pamše, Kārlis. **Bertas Rūmnieces runāšanas un klusēšanas prieks/** Kārlis Pamše// Ja mana dzīve būtu tik mana vien.../ Kārlis Pamše.- Rīga: Liesma, 1989.- 174.-180.lpp.

IZMANTOTIE AVOTI:

- Līne, Velta. **Bertai Rūmniecei-120**/ Velta līna//Teātris un dzīve.- Rīga: Liesma, 1986.- 173.-175.lpp.
- Dzene, Lilija. **Berta Rūmniece**/ Lilija Dzene// Drāmas teātris/ Lilija Dzene.- Rīga: Zinātne,1979.lpp.
- Rūmniece, Berta// **20. gadsimta teātra režija pasaulē un Latvijā**.- Rīga: Jumava, 2002.- ISBN 9984-05-538-8
- Rūmniece, Berta// Rīga: **Enciklopēdija**.- Rīga, 1988.- 625. lpp.
- Aspazija. **Liélajai gaviļniecei Bertai Rūmniecei**: [dzejolis]/Aspazija// Kopoti raksti/ Aspazija.- Rīga, 1986.- 2. sēj.- 599.-600.lpp.

IZMANTOTIE AVOTI:

- Ķēdis Z. **Berta Rūmniece**: [Medaļa]/Z. Ķēdis// Medaļu māksla.- R.,1987.- 92.att.
- Lange, Marta. **LPSR Tautas māksliniece Berta Rūmniece**: [Portrets]/Marta Lange//Latviešu tēlotāja māksla.- Rīga, 1958.- 165.lpp.
- Zaļkalns, Teodors. **Aktrises Bertas Rūmnieces portrets**/ Teodors Zaļkalns// Latviešu tēlniecības vecmeistari.- Rīga, 1983.- 15. att.
- Kamergrauzis N. **Kāpums pēc zvaigznes**: [par Bertu Rūmnieci]// Karogs.- 1985.-Nr.10.-181.-183.lpp.
- Treimanis G. **Himna mātei**: [par Bertu Rūmnieci]// Skola un ģimene.- 1985.-

IZMANTOTIE AVOTI:

- *Latvijas radio fonotēķas ieraksti,*
- *Latvijas Rakstniecības, teātra un mūzikas muzeja fondu fotomateriāli*
- *Fragmenti no komponistu*
Pētera Čaikovska,
Jāņa Ivanova,
Raimonda Paula,
Andra Baloža,
Viļņa Salaka
skandarbjiem.

RCB Hanzas filiālbibliotēkas radošā grupa:

Iejas autore:

Alla Goļdina

Režisors:

Jānis Apse

Datorkonsultante:

Indra Viķtorova

Pateicamies

RCB direktores vietniecei *Doloresai Veilandei*
un Metodiskā dienesta galv. bibliotekārei
Rasmai Bāliņai par atbalstu

